

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ФОРТЕПІАНО

ЗАГАЛЬНЕ ФОРТЕПІАНО

Освітній ступінь	магістр	<table border="1"><tr><td>Курс</td><td>1,2</td></tr><tr><td>Семестр</td><td>1,2,3</td></tr></table>	Курс	1,2	Семестр	1,2,3								
Курс	1,2													
Семестр	1,2,3													
Спеціальність	025 Музичне мистецтво													
Освітньо-наукова програма	«Хорове диригування»													
Статус	вибіркова	<table border="1"><tr><td>ECTS</td><td>4</td><td>3</td></tr><tr><td>Годин</td><td>120</td><td>90</td></tr><tr><td>Індивідуальні заняття</td><td>48</td><td>20</td></tr><tr><td>Самостійна робота</td><td>72</td><td>50</td></tr></table>	ECTS	4	3	Годин	120	90	Індивідуальні заняття	48	20	Самостійна робота	72	50
ECTS	4	3												
Годин	120	90												
Індивідуальні заняття	48	20												
Самостійна робота	72	50												
Форма контролю	<u>залік</u>													

Інформація про викладачів навчальної дисципліни

	Викладачі: кандидат мистецтвознавства, професор, засл. діяч мистецтв України – Лукашенко Н. О. , кандидат мистецтвознавства, в.о. професора Шестеренко І. В.
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-1694-0350 (Шестеренко І.В.)
e-mail	shesterenko@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Вибірковий курс загального фортепіано є однією з важливих складових у комплексі професійного розвитку хорового диригента та спрямований на виховання високої професійної майстерності, художнього смаку й образного мислення магістрів.

Пропонована програма курсу розроблена на секції хорового диригування кафедри загального фортепіано Київської національної музичної академії імені П. І. Чайковського та базується на багаторічному досвіді занять з хоровими диригентами.

Основна мета курсу:

- розширення загально-музичного світогляду, виховання музикантів високого професійного рівня;
- кристалізація виконавської культури студентів та їх творчого відношення до музичного твору;
- володіння всіма видами фортепіанної фактури для передачі образного змісту й найтонших відтінків нотного тексту;
- продовження ознайомлення з багатою світовою фортепіанною, хоровою, вокальною, інструментальною та оперною музичною літературою різних епох, стилів та жанрів;

- зростання майстерності ансамблевої гри та акомпанементу як хору, так і солістам-вокалістам й інструменталістам;
- удосконалення навичок читання з аркушу та транспонування;
- розвиток пам'яті, поліфонічного мислення та слуху;
- виховання артистичної витримки та творчо-пошукового напрямку в кристалізації інтерпретаційної версії твору.

Методичні вказівки:

Оснoву курсу загального фортепіано складають поліфонічні твори (інвенції, прелюдії та фуґи, сюїти, партити, токати, тощо), інструктивний матеріал (етюди, гами, вправи для вдосконалення піаністичної майстерності), твори великої форми (сонати, варіації, концерти), п'єси різних стилів і епох, необхідні для розвитку образно-художнього мислення студентів, ансамблеві твори, а також супроводи до хорових та вокальних творів. Присутність у робочих планах поліфонічних творів, п'єс та акомпанементів (ансамблів) обов'язкова і розповсюджується на всі семестри без виключення. Важливою складовою занять є читання з аркуша (як сольних п'єс, так і ансамблевих творів).

Протягом навчання магістр вивчає фортепіанну, хорову, вокальну, інструментальну та оперну літературу різних епох, стилів та жанрів.

Фортепіано для диригента-хоровика має бути зразком звучання його хору. Магістрові необхідно вільно володіти комплексом технічних навичок гри на інструменті, щоб змогти заглибитися у всі необхідні деталі інтерпретації твору, охопити його багатоголосну фактуру та найтонші відтінки нотного тексту.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Фортепіано» магістр повинен **уміти:**

- добре володіти піаністичними засобами виконавської майстерності й основними технічними прийомами гри;
- грати в ансамблі;
- програвати всю хорову або оркестрову партитуру на фортепіано;
- виявляти оркестрове звучання фортепіанної партії;
- володіти різноманітними прийомами і засобами фортепіанного звуковидобування з динамікою та артикуляцією;
- розуміти не тільки структурні та драматургічні особливості твору, а й деталі фразування, характер нюансування, особливості професійної інтерпретації;
- читати з аркушу фортепіанні, ансамблеві твори, а також вокальні, інструментальні та хорові акомпанементи;
- поєднувати виконавську майстерність з аналітичним осмисленням твору;
- примінити знання з музичної літератури, історії музики, диригування, оркестру, гармонії, поліфонії, композиції.

Магістр повинен мати навички:

- самостійної роботи над новим музичним твором;
- опанування незнайомих творів;
- побудови власної виконавської інтерпретації.

Магістр повинен знати:

- в достатньому обсязі фортепіанний репертуар з перспективним ускладненням музичного матеріалу, який максимально включатиме в собі твори композиторів різних епох і жанрів, в тому числі не тільки сольні та поліфонічні п'єси, а й хорові акомпанементи, вокальну літературу та твори ансамблевого виконання для двох фортепіано або в чотири руки;

- особливості виконання хорової та симфонічної партитури;
- весь комплекс виконавських завдань піаніста-соліста, концертмейстера та ансамбліста;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва і специфіку суміжних його різновидів;
- методика роботи над музичним твором (соло та в ансамблі);
- що партія фортепіано в акомпанементі є підпорядкованою законам ансамблевого виконання. Вона є не тільки гармонійною та ритмічною опорою солісту або хору, а й сприяє

глибинному розкриттю змісту твору. Звучання фортепіанної партії (тембр, динаміка, педалізація, агогіка) повинні бути засобами втілення сумісного виконавського плану.

Основні форми роботи

Викладання вибіркового курсу навчальної дисципліни «Фортепіано» у магістрів диригентсько-хорового факультету здійснюється у формі індивідуальних занять по одній годині на тиждень протягом трьох семестрів, а також із застосуванням обов'язкової їхньої самостійної роботи. Складаючи навчальні програми, що включають поліфонію, велику форму, п'єси, акомпанементи та ансамблі, необхідно слідкувати за тим, щоб добір матеріалу забезпечував поступове ускладнення навчальних завдань та потребував від магістра дедалі більшої професійної компетентності.

Перелік тем

МОДУЛЬ 1 Удосконалення технічного апарату, засобів виразності

Змістовний модуль 1.

Поліфонічний твір та п'єса, або ансамбль (у виконанні в чотири руки чи для двох фортепіано). Робота над поліфонією є обов'язковою для диригентів-хоровиків, оскільки спрямовує необхідне поліфонічне мислення, що обумовлює процес всебічного розвитку та збагачення слухових комплексів студента. Розвиток поліфонічного слуху потребує систематичності у вивченні цього матеріалу на кожному занятті.

Робота над мініатюрою розвиває вміння розкрити музичний образ та драматургію твору за допомогою оптимальних фактурних вирішень, точного виконання штрихів та необхідного звукоутворення. Корисно проходити різнохарактерні мініатюри, що вимагають зовсім різних методичних підходів.

Змістовний модуль 2. Рекомендується вивчення хорових акомпанементів та п'єс різних стилевих напрямків і форм. Відповідно до можливостей магістра, збільшується значущість фортепіанних перекладень симфонічної, хорової та оперної музики.

МОДУЛЬ 2 Удосконалення виконавської майстерності

Змістовний модуль 3. Робота над творами за вибором магістра. Необхідно залучити його до пошуку власної інтерпретації кожного твору, його теоретичного аналізу та осмислення.

Змістовний модуль 4. Вивчення кількох творів композиторів різних епох, стилів та жанрів (за вибором магістра).

МОДУЛЬ 3 Вирішення художньо-виконавських завдань

Змістовний модуль 5. Робота над твором великої форми (частина сонати в формі сонатного алєгро або рондо, фантазії, варіації). Робота на творами великої форми розвиває масштабність в охопленні драматургії твору, логічність у передачі контрастних образів та їх розробки.

Змістовний модуль 6. Поліфонія, твір малої форми (акомпанемент, або п'єса в ансамблевому виконанні в чотири руки). Ознайомлення з різними музичними жанрами та реальна можливість використовувати набуті навички в практичній діяльності сприяють формуванню майбутніх музикантів-фахівців, а також концертних виконавців.

Форми та технології навчання

Дисципліна «Загальне фортепіано» для студентів освітнього ступеня «Магістр» складається з індивідуальних занять та частки годин для самостійної роботи та підготовки, а також включає концертні (публічні) виступи для набуття виконавського сценічного досвіду.

Навчальні ресурси

Нотний матеріал фортепіанного репертуару, музикознавча та методична література представлена у вільному доступі в бібліотеці та читальному залі НМАУ ім. П. І. Чайковського. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях,

концертних залах Академії надається для проведення занять, репетицій та концертних виступів відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE, Viber, Zoom, Google, Telegram.

Методи контролю

Підсумковими формами контролю з дисципліни «Загальне фортепіано» за професійним та творчим розвитком студентів освітнього ступеня «Магістр» є диференційовані заліки у 2 та 3 семестрах, а також змістовні модулі. Крім того, протягом кожного семестру студенту надається можливість виступати в академічних та тематичних концертах кафедри загального фортепіано з ціллю виховання сценічного досвіду, артистичної концентрації, свободи інтерпретації, емоційної енергетики. В межах тематики концертів студенти виконують як сольні твори, так і ансамблі чи акомпанементи.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Робота над індивідуальною виконавською програмою, стилем та жанром творів.	10
2.	Участь у конкурсі/концерті	10
3.	Самостійна робота	10
4.	Академічний концерт	10
5.	Робота над обов'язковим репертуаром	10
6.	Залік	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань

Враховується не тільки якість виконаної програми, зростання технічного рівня, опанування різними стилями та жанрами, а й результат самостійного опрацювання рекомендованої літератури.

У загальній позиції оцінювання, стають визначальними такі фактори:

- рівень підготовки репертуару;
- технічний рівень виконання програми (розкриття образного змісту, відчуття стилю, форми,
- майстерність інтерпретації, володіння фактурою, педалізацією.

Оцінка «відмінно» А (90 - 100) виставляється, якщо: магістр цілком засвоїв навчально-програмний матеріал, правильно розуміє ідею, форму та драматургію, а також стильові особливості композитора і виконуваного твору. Музична інтерпретація художньо-звукового образу відрізняється правдивістю, достовірною виразністю, технічною досконалістю та майстерною педалізацією; студент демонструє гарне володіння інструментом у відношенні звукової палітри, тощо.

Оцінка «добре» В (82 – 89) виставляється магістру, який цілком засвоїв програмний матеріал семестру, систематично працював як у класі, так і самостійно. Його виконання грамотне, художньо продумане і музичне, технічно якісне, але має деякі недоліки. Менш якісна гра заслуговує оцінки «добре» С (72 – 81).

Оцінка «задовільно» D (64-73) виставляється при посередньому засвоєнні учбово-програмного матеріалу, неможливості донести ідейно-художній зміст творів, неточному нотному тексті, недостатньому володінні піаністичними навичками, педалізацією, при виконанні програми з явними помилками.

Оцінка «незадовільно» (FX та F) одержується за умови невиконання програми або виконання на дуже низькому художньому та технічному рівні із значними помилками.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості магістрів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та національних музичних фестивалях та конкурсах, кафедральних концертах. Відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та проєктів, тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1978.
2. Алексеев А. Д. Из истории фортепианной педагогики: Хрестоматия. – К., 1974.
3. Баренбойм Л. А. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства. – Л.: Сов.комп., 1981.
4. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию. –Л.: Сов.комп., 1989.
5. Бодки Э. Интерпретация клавирных произведений И. С. Баха. – М.: Музыка, 1993.
6. Браудо И. А. Об изучении клавирных сочинений Баха в музыкальной школе. Издание 3. –Л.: Музыка, 1979.
7. Браудо И. А. Полифоническая тетрадь. –М.: Музыка, 1966.
8. Булатова Л. Б. Стилиевые черты артикуляции в фортепианной музыке XVIII и первой половины XIX вв. – М.: Музыка, 1991.
9. В классе А.Б. Гольденвейзера /сб. научный статей, сост. Д. Благой, Е.Гольденвейзер. – М.: Музыка, 1986.
10. Вольф К. Уроки Шнабеля. – М.: Издательский дом «Классика-XXI», 2006.
11. Вопросы фортепианной педагогики /Ред. В. Натансона/. – Вып.2. – М.: Музыка, 1967.
12. Воробкевич Т.Б. Методика гри на фортепіано. Навч.-методичний посібник. – Львів: ЛДМА, 2001.
13. Гаккель Л.Е. Фортепианная музыка XX века. – Л.: Сов. Композитор, 1976.
14. Гат И. Техника фортепианной игры. - М.-Будапешт, 1967.
15. Голубовская Н. И. Искусство педализации (о музыкальном исполнительстве). – Л.: Музыка, 1985.
16. Гофман И. Фортепианная игра. – М., 1961
17. Гутерман В. Возвращение к творческой жизни. – Екатеринбург, 1994.
18. Додаток до програм з курсу загального фортепіано для музичних вузів та середніх спеціальних музичних навчальних закладів /Укладач: С.Б.Зандрок/. - К.,1991.
19. Дроздова М. Уроки Юдиной. – М.: Издательский дом «Классика –XXI», 2006.
20. Друскин М.С. О западноевропейской музыке XX века. – М. : Сов. композитор, 1973.
21. Йовенко З.Н. Общее фортепиано: вопросы методики. – К.: Муз. Україна, 1989.
22. Калинина Н. П. Клавирная музыка Баха в фортепианном классе. – М.: Музыка, 1974.
23. Класс основного музыкального инструмента. Искусство фортепианного интонирования. Учебное пособие для вузов. – М.: Искусство, 2005.
24. Коган Г.М. Вопросы пианизма: изб. статьи. – М.: Сов. Композитор, 1968.
25. Коган Г.М. Работа пианиста. – М., 1979.
26. Коган Г.М. У врат мастерства. – М., 1977.
27. Колеса Ф.М. Музикознавчі праці. – К.: Наукова думка, 1969.
28. Корто А. О фортепианном искусстве. Сост. и ред. К. Аджемов. – М., 1965.
29. Кременштейн Б. Педагогика Г.Г Нейгауза. – М.: Музыка, 1984.
30. Курковский Г. В. Питання фортепіанного виконавства. Збірник статей. – К.: Муз. Україна, 1983.
31. Лапп Д. Улучшаем память в любом возрасте. – М., 1993.
32. Либерман Е. Я. Работа над фортепианной техникой. – М.: Музыка, 1971.

33. Либерман Е. Я. Творческая работа пианиста с авторским текстом. – М.: Музыка, 1988
34. Мазель Л.А. Строеие музыкальных произведений. – М: Госмузиздат, 1960.
35. Малинковская А. В. Фортепианно-исполнительское интонирование: Проблемы художественного интонирования на фортепиано и анализ их разработки в методико-теоретической литературе XVI-XX веков; очерки /Малинковская. – М.: «Владос», 2005.
36. Мартинсен К. А. Индивидуальная фортепианная техника (на основе звукотворческой воли). – М.: Музыка, 1966.
37. Мартинсен К.А. Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано. – М.: Классика XXI, 2003.
38. Месснер В. Аппликатура в фортепианных сонатах Бетховена. – М., 1962.
39. Муха А.І. Принцип програмності в музиці. – К.: Наук.думка, 1966.
40. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. Издание 5. М.: Музыка, 1988.
41. Николаев А. Очерки по истории фортепианной педагогики и теории пианизма. – М.: Музыка, 1980.
42. Николаев А. А. Взгляды Г.Нейгауза на развитие пианистического мастерства. – М.: Музгиз, 1961.
43. Савшинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М., 1964.
44. Тимакин Е. Вопросы пианиста: Методическое пособие. – 2-е изд. – М., 1989.

Допоміжна література

1. Виноградов К. К вопросу о специфике творческих взаимоотношений пианиста – концертмейстера и певца. Вопросы вокальной педагогики. Вып.1, М Музыка 1962, Вып.2, - М.Музыка 1964, Вып. 3.–1967, М.Музыка 1967, Вып. 4 – М.Музыка, 1969, Вып.7 – М. : Музыка, 1984.
2. Гнидь Б. Історія вокального виконавства. - К. : НМАУ, 1997.
3. Гозенпуд А. Оперный словарь. - М. : Музыка 1965.
- 7.Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве. – Л., 1985.
- 8.Готлиб А. Основы ансамблевой техники.- М. 1971.
- 9.Готлиб А. Заметки о фортепианном ансамбле / Музыкальное исполнительство. Вып. 8. М.: Музыка, 1973. с.75-102.
- 10.Готлиб А. Фактура и тембр в ансамблевом произведении / Музыкальное исполнительство. Вып. 9. - М.: Музыка, 1976. С. 106-139.
14. Канерштейн М. Вопросы дирижирования М. : Музыка, 1965
- 15.Колесса М. Основи техніки диригування.- К. : Музична Україна , 1981.
- 16.Коган Г. О фортепианной фактуре. - М. : Советский композитор, 1961.
- 19.Крючков Н. Искусство аккомпанемента как предмет обучения. Л. : Музгиз, 1961.
- 20.Люблинский А. Теория и практика аккомпанемента.- Л. : Музыка, 1972.
21. Пазовський А. Записки дирижера.- М., 1968.
22. Подольська В. Развитие навыков аккомпанемента с листа. - М., 1974.
23. Полтавцев Н., Светозарова М. Хрестоматія по чтению хоровых партитур.
24. Польская И. Камерный ансамбль: история, теория, эстетика: Монография. Харьков: ХДАК, 2001.
25. Рафалович О. Транспонирование в классе фортепиано. Л. : Музгиз, 1963.
26. Скоробогатько Н. Нотатки оперного концертмейстера К. : Музична Україна , 1973.
27. Сорокина Е. Фортепианный дуэт. - М.: Музыка, 1988. 319 с.
29. Чулаки М. Инструменты симфонического оркестра. - М., 1962.
30. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано. – М., 1984.
31. Шендерович Е. О преодолении пианистических трудностей в клавирах. (Советы аккомпаниатора). - Л. : Музыка, 1972.
32. Шендерович Е. В концертмейстерском классе. Размышления педагога. - М. : Музыка, 1996.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

<http://www.imslp.org>

<http://www.piano.ru/library.html>

<http://www.notes.tarakanov.net>

<http://www.nlib.org.ua>

<http://www.labeque.com/>

<http://www.andersonroe.com/>

<http://www.tal-groethuysen.de/>

<http://www.classic2piano.com/>

<http://www.stenzl-pianoduo.net/>

<http://www.piano-4-hands.com/>

<http://www.genova-dimitrov.info/>